
Úloha mezinárodních organizací při zajišťování dodržování závazků v oblasti odzbrojení a regulace zbrojení

Jan Ondřej

Po skončení druhé světové války vzniká v roce 1945 Organizace spojených národů (OSN) a řada dalších mezinárodních vládních organizací politické, bezpečnostní, hospodářské a jiné povahy. Zvláště významné jsou ty celosvětové mezinárodní organizace, jejichž činnost se dotýká mezinárodního míru a bezpečnosti států. Takovou organizací je zejména OSN, která má významné pravomoci v oblasti dodržování mezinárodního míru a bezpečnosti.

K posílení mezinárodního míru a bezpečnosti slouží významnou měrou i odzbrojení. Podpora odzbrojení a jeho rozvoj je jedním z úkolů OSN.¹ Úkoly v souvislosti s regulací zbrojení a odzbrojení plní však i další mezinárodní organizace.

V době soupeření mezi Východem a Západem, zejména do poloviny 80. let, však nelze mluvit v pravém slova smyslu o odzbrojení. Spíše šlo o regulaci zbrojení, která byla založena na mezinárodních smlouvách. Rovněž úloha mezinárodních organizací při provádění smluv o regulaci zbrojení byla v té době omezená. Např. Mezinárodní agentura pro atomovou energii,² založená v roce 1956 (MAAE), vykonává kontrolní činnost, týkající se dodržování některých smluv o regulaci zbrojení.

V souvislosti se zlepšováním vztahů mezi státy koncem 80. let a v 90. letech se posiluje úloha existujících organizací (zejména OSN i MAAE) v oblasti mezinárodní bezpečnosti a míru, včetně otázek dodržování závazků států v oblasti odzbrojení a regulace zbrojení. V této době se rovněž rozvíjí proces odzbrojení. V některých mnohostranných smlouvách o odzbrojení se počítá s vytvořením speciálních organizací k zajištění jejich dodržování. Jde zejména o Úmluvu o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993, na jejímž základě vznikla Organizace pro zákaz chemických zbraní.

Při provádění mezinárodních smluv v oblasti odzbrojení a regulace zbrojení mají mezinárodní organizace různé pravomoci. Významné jsou zejména jejich *pravomoci při zajišťování dodržování těchto smluv*. Samotný pojem *dodržování* (compliance) ustanovení mezinárodních smluv je chápán jako „*skutečné chování smluvní strany s ohledem na ustanovení zavazující dohody. Označuje chování, které je v souladu s formami a požadavky dohody.*“³

Při zajišťování dodržování mezinárodních smluv o regulaci zbrojení a odzbrojení mají mezinárodní organizace různé pravomoci, které zahrnují *kontrolní činnost*, úkoly při řešení sporů a *opatření donucovací povahy*.

Mezinárodní organizace, které vykonávají činnost při provádění a zajištění dodržování smluv o regulaci zbrojení a odzbrojení, můžeme z hlediska vztahu k dané smlouvě rozdělit do dvou skupin.

Jde o organizace *přímo založené* na základě smlouvy o regulaci zbrojení a odzbrojení. Takovou organizací je např. *Agentura pro zákaz jaderných zbraní v Latinské Americe*, za-

ložená na základě Smlouvy o zákazu jaderných zbraní v Latinské Americe z roku 1967,⁴ *Organizace pro zákaz chemických zbraní*, upravená v Úmluvě o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993,⁵ nebo *Organizace pro úplný zákaz jaderných zkoušek*, založená na základě Smlouvy o úplném zákazu jaderných zkoušek z roku 1996.⁶ Členy těchto organizací jsou smluvní strany dané mezinárodní smlouvy.

Kromě těchto organizací vykonávají pravomoci při provádění mezinárodních smluv o regulaci zbrojení a odzbrojení a zajištění jejich dodržování též *mezinárodní organizace*, které byly založeny na základě *samostatné mezinárodní smlouvy*, a to bez přímé souvislosti s nějakou smlouvou o regulaci zbrojení a odzbrojení. Tyto organizace vykonávají různé úkoly, a to nejen v souvislosti se smlouvami o regulaci zbrojení a odzbrojení. Takovou organizací je např. Mezinárodní agentura pro atomovou energii, která vykonává činnost v oblasti mírového využívání jaderné energie a provádí i kontrolu dodržování smluv v oblasti regulace zbrojení. Tato agentura kontroluje dodržování Smlouvy o nešíření jaderných zbraní z roku 1968,⁷ Smlouvy o zákazu jaderných zbraní v Latinské Americe z roku 1967 a dalších smluv.

Určité činnosti v souvislosti s kontrolou mezinárodních smluv o regulaci zbrojení a odzbrojení provádí i Organizace spojených národů, zejména její *Rada bezpečnosti*.

Struktura mezinárodních organizací

Mezinárodní organizace, které provádějí kontrolu a další činnosti při zajišťování dodržování smluv v oblasti odzbrojení a regulace zbrojení, mají zpravidla *tři hlavní orgány*. Tato struktura je typická pro mezinárodní, zejména univerzální organizace.

V hlavním orgánu jsou zastoupeny všechny členské státy. Nazývají se různě: konference smluvních států, konference, generální konference⁸ apod. Hlavní orgán může posuzovat veškeré otázky, záležitosti nebo problémy v rozsahu stanoveném smlouvou. Může projednávat i otázky, které mají vztah k pravomoci a úkolům kteréhokoli orgánu dané organizace (výkonného i administrativního).

Každý členský stát má v hlavním orgánu při hlasování jeden hlas. Hlavní orgán se usnáší prostou nebo kvalifikovanou většinou hlasů. V procedurálních otázkách jde zpravidla o prostou většinou hlasů, zatímco v zásadních otázkách se zpravidla vyžaduje kvalifikovaná dvoutřetinová většina hlasů.

Některé z těchto orgánů mezinárodních organizací přijímají rozhodnutí o *zásadních otázkách konsenzem* (např. Konference smluvních států Organizace pro zákaz chemických zbraní). Pokud při přijímání rozhodnutí nelze dosáhnout konsenzu, odloží předseda hlasování o 24 hodin. Během tohoto odkladu se snaží usnadnit dosažení konsenzu a před uplynutím této lhůty podá zprávu Konferenci smluvních států. Pokud nelze dosáhnout konsenzu ani po uplynutí 24 hodin, přijme Konference smluvních států rozhodnutí dvoutřetinovou většinou přítomných a hlasujících, pokud není v Úmluvě uvedeno jinak (článek VIII odstavec 18).

Rovněž rozhodnutí o zásadních otázkách Konference smluvních států Organizace pro úplný zákaz jaderných zkoušek bude *přijímáno konsenzem*. V případě, že se v určité lhůtě nepodaří dosáhnout konsenzu, bude použita obdobná procedura jako v případě Organizace pro zákaz chemických zbraní.

Dalším orgánem zmíněných mezinárodních organizací je *výkonný orgán*, v němž jsou zastoupeny pouze některé státy. Nazývá⁹ se např. výkonná rada, rada, rada guvernérů. Členové (státy) jsou do těchto orgánů vybírání (voleni) na stanovenou dobu, a to na základě určitých kritérií stanovených smlouvou. Např. členem Výkonné rady Organizace pro zákaz chemických zbraní se postupně stanou všechny státy. Každý smluvní stát má právo být jejím členem (článek VIII odstavec 23).

V rámci MAAE vzhledem k významu Rady guvernérů jako iniciativního, rozhodujícího a výkonného orgánu mají převahu jaderné mocnosti, na nichž záleží efektivní fungování té-

to agentury. Tyto státy mohou poskytovat ostatním členům MAAE pomoc při rozvíjení jaderné energie pro mírové účely.

Výkonný orgán je odpovědný hlavnímu orgánu. Pravomoc a funkce, které mu byly svěřeny, plní na základě smlouvy. Výkonné orgány jsou konstruovány zpravidla tak, aby mohly pracovat nepřetržitě. Usnází se prostou nebo kvalifikovanou většinou. Každý člen tohoto orgánu má jeden hlas.

Třetím orgánem zmíněných mezinárodních organizací je *administrativní a technický orgán*. V jednotlivých zkoumaných mezinárodních organizacích je označen různě. V Úmluvě o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993 a ve Smlouvě o úplném zákazu jaderných zkoušek je označen jako Technický sekretariát. Ve Smlouvě o zákazu jaderných zbraní v Latinské Americe má označení Sekretariát nebo jako Zaměstnanci ve Stanovách MAAE z roku 1956. V čele tohoto administrativního a technického orgánu stojí *generální ředitel*, někdy označený i jako *generální tajemník* (Smlouva o zákazu jaderných zbraní v Latinské Americe z roku 1967).

Generální ředitel (generální tajemník) je nejvyšším správním úředníkem příslušné organizace. Je jmenován na určité období. Podle Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993 je jmenován na čtyři roky, stejně tak podle Stanov MAAE z roku 1956 nebo podle Smlouvy o zákazu jaderných zbraní v Latinské Americe z roku 1967.

Personál administrativního a technického orgánu tvoří kromě generálního ředitele inspektoři, jakož i potřebný vědecký, technický a další personál. Přitom administrativní a technický personál vybírá generální ředitel. Rozhodujícím kritériem při přijímání pracovníků je především zajištění vysoké odbornosti, kompetence a bezúhonnosti. Podle některých smluv (např. podle Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993) mohou být členy personálu pouze občané smluvních států.

Generální ředitel, inspektoři a další členové personálu *nesmějí při plnění svých povinností žádat a přijímat instrukce od jakékoli vlády nebo od jakéhokoli zdroje vně příslušné organizace*.¹⁰ To je zvláště důležité u inspektorů, kteří provádějí kontrolu na základě mezinárodní smlouvy, protože v tomto případě jde o zajištění objektivnosti kontroly.

Mezinárodní smlouvy o regulaci zbrojení a odzbrojení nebo i speciální mezinárodní smlouvy garantují organizaci na území smluvního státu takovou právní způsobilost, *výsady a imunity*, které jsou nezbytné pro *výkon funkcí*¹¹ této organizace.

Rovněž delegáti smluvních států spolu se svými zástupci a poradci, jakož i představitelé, kteří jsou členy výkonného orgánu spolu se svými zástupci a poradci, generální ředitel a personál organizace požívají výsady a imunity, které jsou nezbytné k nezávislému výkonu jejich funkcí ve spojitosti s činností organizace.¹²

Pravomoci mezinárodních organizací při zajišťování dodržování smluv o regulaci zbrojení a odzbrojení

Kontrolu a další opatření k zajištění dodržování smluv o regulaci zbrojení a odzbrojení provádí organizace na základě příslušné mezinárodní smlouvy.

V případě organizací zřízených smlouvou o odzbrojení nebo o regulaci zbrojení je *právním základem daná smlouva*.¹³ S takovou organizací, která není zřízena na základě konkrétní smlouvy o regulaci zbrojení a odzbrojení, jako je MAAE, musí být např. pro kontrolu smlouvy o regulaci zbrojení a odzbrojení uzavřena zvláštní dohoda mezi státem a organizací. MAAE provádí kontroly na základě dvoustranné dohody mezi státem a touto agenturou. Tyto dohody jsou uzavírány na základě závazku obsaženého ve Smlouvě o nešíření jaderných zbraní z roku 1968. Podle článku III odstavec 1 se smluvní strany této smlouvy, které nevlastní jaderné zbraně, zavazují uzavřít dohodu o zárukách s MAAE.

Podobný závazek smluvních stran uzavřít dohodu o zárukách s MAAE je obsažen též v článku 13 Smlouvy o zákazu jaderných zbraní v Latinské Americe z roku 1967.

Mezinárodní smlouvy upravující provádění kontroly mezinárodních organizací zpravidla obsahují i ustanovení o uzavření podrobných dohod o konkrétním provádění kontroly v jednotlivých zařízeních apod.

Pravomoci mezinárodních organizací při zajišťování dodržování mezinárodních smluv můžeme rozdělit do tří skupin:

- a) kontrolní činnost,
- b) řešení sporů,
- c) donucovací opatření.

Kontrolní činnost

Kontrolu chápeme jako proces, který slouží k ověření zjištění toho, zda státy dodržují své závazky podle příslušné smlouvy o regulaci zbrojení nebo odzbrojení. *Základem pro provádění kontroly mezinárodních organizací je příslušná smlouva o regulaci zbrojení nebo odzbrojení. Dále mezinárodní organizace uzavírají se státy dohody, které na základě daných smluv stanoví konkrétní postupy pro provádění kontroly.*

Podle Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993 sjednává Technický sekretariát, a to po schválení Výkonnou radou, se smluvními státy dohody a ujednání vztahující se k provádění kontrolní činnosti (článek VIII odstavec 39a). Podobnou pravomoc sjednávat dohody se smluvními státy o provádění kontrolní činnosti má i Technický sekretariát ustavený na základě Smlouvy o úplném zákazu jaderných zkoušek z roku 1996 (článek II odstavec 43g).

Pro realizaci záruk MAAE mají význam Doplnková pravidla, která vytvářejí státy spolu s MAAE. Pravidla obsahují podrobné postupy týkající se provádění dohod. Mohou být rozšířena nebo změněna dohodou mezi daným státem a MAAE.

Vlastní kontrolní činnost organizace provádí *administrativní a technický orgán*, inspektoři dané organizace. Kontrolní činnost je prováděna zejména inspekcemi. Kromě inspekci podle Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993 má Technický sekretariát tam, kde je to proveditelné, nechat instalovat např. kontinuální monitorovací přístroje a systémy, jakož i plomby apod. Rovněž při provádění kontroly MAAE ověřují inspektoři fungování kontrolních zařízení (např. instalovaných televizních kamer) apod.

Úkolem inspektorů je shromažďovat faktické údaje, které získají při své činnosti. Inspektoři sami získané údaje nehodnotí. Ve své zprávě *nehodnotí soulad nebo nesoulad*¹⁴ s kontrolovanou smlouvou.

Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993 stanoví, že nejpozději 10 dní po inspekci připraví inspektoři *závěrečnou zprávu* o jimi provedených činnostech a o svých zjištěních. Tato zpráva bude obsahovat pouze fakta vztahující se k plnění zmíněné úmluvy. Závěrečná zpráva bude neprodleně předložena kontrolovanému smluvnímu státu k připomínkám. *Závěrečná zpráva s připomínkami bude zaslána generálnímu řediteli nejpozději 30 dní po inspekci.* Jestliže zpráva obsahuje nejasnosti nebo v tom případě, pokud spolupráce mezi národním orgánem a inspektory neodpovídala požadované úrovni, obrátí se generální ředitel na smluvní stát za účelem vysvětlení (část II odstavec 65, KP).

V případě, že se nepodaří nejasnosti odstranit, nebo jestliže získaná fakta vedou k předpokladu nedodržování ustanovení zmíněné úmluvy, bude o tom generální ředitel informovat bez prodlení (without delay) Výkonnou radu (část II odstavec 65, KP). Daná ustanovení se vztahují na *inspekce na deklarovaném místě*. Jde o inspekce na předem stanoveném místě. Tyto inspekce jsou prováděny v objektech, zařízeních a místech, které *smluvní stát* (kontrolovaný) *předem oznámil*.

Inspekce na deklarovaném místě jsou v Úmluvě doplněny *inspekcemi na výzvu*. Provádí se na žádost smluvního státu, přičemž každý smluvní stát má právo požadovat inspekci na výzvu v jakémkoli objektu nebo lokalitě na svém území nebo na území pod jeho jurisdikci (článek IX odstavec 8). Smluvní stát sám určuje objekt či místo, které má být kontrolováno.

Tím se inspekce na výzvu liší od inspekci na *deklarovaném místě*, protože u těchto inspekci vybírá Technický sekretariát na základě Úmluvy a uzavřených dohod o zařízeních konkrétní zařízení, které má být kontrolováno.

Pokud jde o inspekce na výzvu, rozhoduje o žádosti smluvního státu *Výkonná rada*. Přitom posuzování žádosti nesmí zdržovat inspekční proces (článek IX odstavec 16). V případě, že je žádost neodůvodněná, protiprávní nebo zjevně nad rámec Úmluvy, může (may) Výkonná rada rozhodnout (a to nejpozději 12 hodin po obdržení žádosti) *tříčtvrtinovou většinou všech svých členů o jejím zamítnutí*. Na tomto rozhodnutí se nepodílí ani žádající, ani kontrolováný stát (článek IX odstavec 17).

Vlastní inspekci na místě provádí inspekční tým Organizace pro zákaz chemických zbraní. Po provedení inspekce připraví inspektoři závěrečnou zprávu a předají ji generálnímu řediteli. Ten předá závěrečnou zprávu žádajícímu, kontrolovanému státu, Výkonné radě i všem ostatním státům. Kontrolováný a žádající stát mohou ke zprávě učinit hodnocení, které stejně jako názory ostatních smluvních států ihned předají Výkonné radě (článek IX odstavec 21).

Výkonná rada posoudí závěrečnou zprávu co nejdříve po jejím předložení a vyjádří se, zda došlo k jakémukoli nedodržování (non compliance), zda žádost byla v rámci Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení a zda právo žádat o provedení inspekce na výzvu žádajícím státem nebylo zneužito (článek IX odstavec 22).

V případě, že Výkonná rada dospěje k závěru, že jsou nutná další opatření, učiní je k nápravě situace a k zajištění dodržování Úmluvy, včetně konkrétních doporučení Konferenci smluvních států (článek IX odstavec 23). V tomto případě Konference smluvních států posoudí opatření v souladu s článkem XII Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení. Přitom jde o opatření k nápravě situace, včetně sankcí.

Jestliže je zjištěno zneužití žádajícím státem, Výkonná rada prošetří, zda by žádající stát neměl nést některé finanční náklady inspekce na výzvu (článek IX odstavec 23).

O dalším postupu v případě zjištění nesouladu při kontrole rozhodují *jiné orgány Organizace pro zákaz chemických zbraní, nikoli tedy samotný inspekční tým* nebo jiní členové administrativního a technického orgánu.

Podobně jako inspekce na výzvu, prováděné na základě Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993, jsou také inspekce na místě podle Smlouvy o úplném zákazu jaderných zkoušek z roku 1996 prováděny na žádost státu, o níž *rozhoduje Výkonná rada Organizace pro úplný zákaz jaderných zkoušek*. Tento orgán musí rozhodnout o žádosti nejpozději do 96 hodin po jejím obdržení. *Rozhodnutí o inspekci je schvalováno většinou všech členů Výkonné rady* (článek IV odstavec 46).

Obdobně jako u inspekci na výzvu v případě Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993 doručí generální ředitel (a to po zahrnutí návrhů na změny kontrolovaným státem) ihned (promptly) inspekční zprávu žádajícímu státu, kontrolovanému státu, Výkonné radě i ostatním smluvním státům (článek IV odstavec 64).

Výkonná rada v souladu se svými pravomocemi a funkcemi posoudí inspekční zprávu z hlediska možného nedodržování Smlouvy a zda nebyla zneužita žádost o provedení inspekce smluvním státem (článek IV odstavec 65). V případě, že dospěje k závěru, že jsou nezbytné další kroky, učiní příslušná opatření v souladu s článkem V (článek IV odstavec 66).

Podobný charakter jako inspekce na výzvu podle Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993 mají *zvláštní inspekce*, které provádí MAAE. Agentura je může provést v případech, jestliže posoudí, že informace poskytnuté státem a jeho vysvětlení, stejně jako informace z *inspekci na deklarovaném místě* (ad hoc inspekce, rutinní inspekce) nejsou dostatečné (článek 72 dohod mezi MAAE a státy uzavřených v souvislosti se Smlouvou o nešíření jaderných zbraní z roku 1968). Tyto inspekce nejsou prováděny jen na deklarovaných místech. Podobně jako v případě inspekci na výzvu podle Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení mohou být prováděny i na jiných místech. Na rozdíl od inspekci na výzvu podle Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení musí MAAE v tom případě, pokud existují důvody pro provedení zvláštních inspekci, tyto *otázky konzultovat s kontrolovaným státem* (článek 76 dohod o zárukách). Musí dojít k *dohodě mezi MAAE a kontrolovaným státem*. Naopak inspekce na výzvu podle Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní nebo inspekce podle Smlouvy o úplném zákazu jaderných zkoušek *nejsou vázány na dohodu* a kontrolovaný stát je *nesmí odmítnout*.

Do začátku 90. let byly zvláštní inspekce prováděny jen zřídka. Všeobecně se do té doby věřilo, že inspekce MAAE budou prováděny pouze na deklarovaných místech a zařízeních. Na začátku roku 1992 Rada guvernérů MAAE přijala rozhodnutí obnovit mechanismus zvláštních inspekci, a to zejména po zkušenostech s Irákem.

Řešení sporů

Orgány mezinárodních organizací mohou sehrát důležitou úlohu rovněž v případě řešení sporů, které vznikají ze smluv o regulaci zbrojení a odzbrojení. Dané spory mohou vzniknout i ve vztahu k aplikaci a interpretaci ustanovení o kontrole.

Tyto spory mohou vzniknout mezi *smluvními státy* navzájem nebo mezi *státem či státy* na straně jedné a *mezinárodní organizací* na straně druhé.

Na řešení sporů vzniklých ve vztahu k aplikaci nebo interpretaci smluv o regulaci zbrojení nebo odzbrojení se vztahují pravidla o řešení sporů, která platí obecně v mezinárodním právu. Státy jsou povinny řešit své spory pokojnými prostředky (článek 2 odstavec 3 Charty OSN). Volba konkrétního prostředku je však ponechána na vůli jednotlivých států.

Pokud jde o smlouvy o regulaci zbrojení a odzbrojení, právní úprava řešení sporů, obsahující i některé speciální postupy, je obsažena v Úmluvě o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993 v článku XIV a v odstavci 23 Důvěrnostní přílohy k této Úmluvě. Podobná ustanovení o řešení sporů jsou obsažena i v článku VI Smlouvy o úplném zákazu jaderných zkoušek z roku 1996. Ustanovení o řešení sporů zahrnuje článek 22 dohod mezi MAAE a státy uzavřenými v souvislosti se Smlouvou o nešíření jaderných zbraní z roku 1968 a Smlouvou o zákazu jaderných zbraní v Latinské Americe z roku 1967.

Na řešení sporů se zpravidla podílejí *výkonné orgány* organizací, které provádějí kontrolu dodržování těchto smluv. Případně jsou nebo mohou být na základě výše zmíněných smluv vytvořeny *speciální orgány*.

Spory mezi státy a organizací mohou vzniknout z různých důvodů. Stát může např. odmítnout vstup inspekčního týmu na své území. Jiným případem může být situace, kdy smluvní stát chrání své důvěrné informace. Z toho důvodu provede opatření k ochraně citlivých zařízení a k zamezení úniku důvěrných informací a dat¹⁵ jejich zakrytím apod. V této souvislosti stát odepře inspekčnímu týmu přístup k těmto informacím. Spory však mohou vzniknout i mezi státy navzájem.

Smlouvy o regulaci zbrojení a odzbrojení někdy obsahují i *ustanovení týkající se předcházení sporům*. Podle R. J. Mathewse a T. L. H. McCormacka¹⁶ musí být článek XIV Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich

zničení z roku 1993 o řešení sporů vykládán (viděn) v souvislosti s článkem IX Úmluvy upravujícím konzultace, spolupráci a zjišťování faktů.

V případě obavy z možného nedodržování Úmluvy mají smluvní státy závazek, aby kdykoli je to možné, přistoupily ke *vzájemným konzultacím a k výměně informací*, a to k vyjasnění záležitostí, které mohou vyvolávat obavy z jejího možného nedodržování.

Smluvní stát může požádat jiný smluvní stát o vyjasnění dané situace. Žádaný smluvní stát je povinen poskytnout informaci ve lhůtě 10 dnů spolu s vysvětlením k zodpovězení vnesených pochybností nebo obav (článek IX odstavec 2).

Smluvní stát může rovněž požádat Výkonnou radu o pomoc při vyjasnění jakékoli situace, která vyvolává obavu z možného nedodržování (non-compliance) Úmluvy nebo již lze pokládat za nejednoznačnou (článek IX odstavec 3). Smluvní stát má rovněž právo požádat Výkonnou radu o získání vysvětlení od jiného smluvního státu (článek IX odstavec 4). V případě, že považuje žádající smluvní stát vysvětlení získané Výkonnou radou od jiného smluvního státu za nedostatečné, může požádat Výkonnou radu, aby získala další vysvětlení od smluvního státu. V případě, že i toto vysvětlení pokládá za nedostatečné, má právo požádat o svolání zvláštního zasedání Výkonné rady (článek IX odstavec 4f). Smluvní stát může v naléhavých případech žádat i o svolání zasedání Konference smluvních států (článek IX odstavec 7).

Rovněž článek 21 dohod mezi MAAE a státy obsahuje ustanovení o právu státu žádat Radu guvernérů o vyjasnění jakékoli otázky týkající se interpretace a aplikace dohody upravující otázky kontroly v souvislosti se Smlouvou o nešíření jaderných zbraní z roku 1968.

Pokud jde o *prostředky řešení sporů*, obsahují smlouvy o regulaci zbrojení a odzbrojení různé postupy. Jednak jsou to *konzultace*.

Jestliže vznikne spor mezi jedním nebo více smluvními státy a Organizací pro zákaz chemických zbraní ve vztahu k interpretaci nebo aplikaci Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993, uskuteční podle této úmluvy zainteresované strany společné konzultace (shall consult) s cílem urychleně vyřešit spor prostřednictvím jednání nebo jinými mírovými prostředky na základě výběru stran, včetně odvolání se k příslušným orgánům této úmluvy a po vzájemné dohodě i včetně podání k Mezinárodnímu soudnímu dvoru v souladu s jeho statutem. Zainteresované smluvní strany průběžně informují Výkonnou radu o prováděných úkonech (článek XIV odstavec 2).

Podle daného ustanovení mají smluvní státy pouze závazek konzultovat další postup. Vlastní *prostředek řešení sporů* je ponechán na *jejich výběru*. Dále mají závazek informovat Výkonnou radu. V případě sporu, který by vznikl např. z důvodu odmítnutí přístupu inspekčnímu týmu, byl by spor oznámen¹⁷ Výkonné radě.

Úmluva dále obsahuje ustanovení o podílu Výkonné rady na řešení sporu. Výkonná rada může přispět k řešení sporu libovolnými prostředky, které uzná za vhodné, včetně *nabídky svých dobrých služeb* (good offices), výzvy ke smluvním státům ve sporu zahájit proces řešení na základě vlastního výběru a doporučení časového limitu pro jakýkoli dohodnutý postup (článek XIV odstavec 3). Přitom její podíl na řešení sporu se omezuje na nabídku zejména dobrých služeb, která je však *vázána na přijetí smluvními stranami*, a dále činí další výzvy a doporučení.

Podobná ustanovení obsahuje i článek VI Smlouvy o zákazu jaderných zkoušek z roku 1996.

Zvláštní proceduru pro řešení sporů obsahují *dohody mezi MAAE a státy* v souvislosti se zvláštními inspekcemi podle těchto dohod.

Na základě konzultací může stát¹⁸ poskytnout MAAE přístup i k dalším informacím nebo místům, než k těm, které byly specifikovány v dohodách (článek 75). V případě, pokud by nedošlo k dohodě o zvláštních inspekcích mezi MAAE a státem, obsahují dohody proceduru pro řešení sporu (článek 22). Dohody předvídají možnost vytvoření arbitrážního tri-

bunálu, jestliže se stát s MAAE nedohodí na jiném prostředku pro řešení sporu. Tento tribunál, jenž se zřizuje na žádost státu nebo MAAE, je složen ze tří arbitrů. Stát i MAAE jmenují každý jednoho arbitra. Dva jmenovaní arbitři si pak zvolí třetího, který se stane předsedou. Pokud do třiceti dnů od žádosti arbitráže nejmenuje stát nebo MAAE arbitra, může stát či MAAE požádat předsedu Mezinárodního soudního dvora, aby jej určil. Stejný postup se použije i v případě, jestliže do třiceti dnů od jmenování nebo určení druhého arbitra nebude zvolen třetí arbitr. Kворum tvoří většina členů arbitrážního tribunálu. Všechna rozhodnutí vyžadují souhlas dvou arbitrů. Proceduru pro svou činnost si určuje sám tribunál. Rozhodnutí tribunálu jsou závazná pro stát i MAAE (článek 22).

Mezinárodní smlouvy o regulaci zbrojení a odzbrojení umožňují i zřízení dalších orgánů pro řešení sporů. Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení opravňuje *Konferenci smluvních států zřídit* podle potřeby *pomocné orgány*, pokud to uzná za vhodné, k plnění úkolů spojených s řešením sporů (článek XIV odstavec 4 Úmluvy a článek VIII odstavec 21 *ff* Úmluvy). Podobné ustanovení obsahuje i Smlouva o úplném zákazu jaderných zkoušek z roku 1996 v článku VI odstavec 4. Subsidiární (pomocné) orgány jsou pomocné orgány, založené za účelem pomoci orgánům, které byly kompetentní je zřídit.¹⁹

Konference může zřídit výše zmíněné pomocné orgány, jestliže to shledá nezbytným. Kromě toho však Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993 ukládá Konferenci smluvních států *povinnost* zřídit komisi pro řešení sporů týkajících se důvěrností (Důvěrnostní komise) odstavec 23 Důvěrnostní přílohy k Úmluvě. Povinnost²⁰ zřídit Důvěrnostní komisi podle Důvěrnostní přílohy je hlavním rozdílem od pomocných orgánů zmíněných v článku XIV odstavec 4 Úmluvy.

Důvěrnostní komise bude mít jen omezenou pravomoc. Bude *řešit spory týkající se smluvního státu a Organizace pro zákaz chemických zbraní*, pokud jde o důvěrné informace. Její členy jmenuje Konference smluvních států. Pravidla, jimiž se řídí její složení a jednací řád, budou přijata Konferencí na jejím prvním zasedání (odstavec 23 Důvěrnostní přílohy).

Konferenci smluvních států přísluší rozhodnout o jejím složení, pravomocích a právním významu jejích rozhodnutí. Jediné omezení Konference je, že by kompetence Důvěrnostní komise neměla překročit²¹ její vlastní kompetence.

Donucovací opatření

Úkolem *kontrolního systému* je pouze zjišťovat fakta o skutečném stavu a srovnávat je se závazky podle příslušné úmluvy. Na jejich základě lze pak provést zhodnocení souladu nebo nesouladu činností jednotlivých států se smlouvou.

Kontrolou může být zjištěno, že stát nedodrжуje své závazky vyplývající z dané smlouvy. Smlouvy o regulaci zbrojení a odzbrojení proto někdy obsahují *opatření sloužící k nápravě situace a k zajištění dodržování smlouvy, včetně sankcí*. Tato opatření mohou být iniciována na základě kontroly, ale i jinak získaných informací. Předpokladem pro aplikaci těchto opatření není proto zpravidla předchozí provedení kontroly.²² Kontrola (prováděná příslušnou organizací) bude však důvodem pro použití opatření k nápravě situace a k zajištění dodržování dané smlouvy.

Významnou úlohu při realizaci opatření *sloužících k zajištění dodržování mezinárodních smluv o regulaci zbrojení a odzbrojení* mají *příslušné mezinárodní organizace*.

Zvláště propracovaný je tento systém v případě Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993. Důležité místo při zajišťování dodržování této úmluvy má Výkonná rada Organizace pro zákaz chemických zbraní. Do její pravomoci patří posuzovat obavy z možného nedodržování Úmluvy a případy jejího nedodržování (článek VIII odstavec 35). Tuto pravomoc má nezávisle na iniciativě smluvních států.

Veškeré informace a doporučení předložené Výkonnou radou bere Konference smluvních států v úvahu při projednávání opatření k nápravě situace a k zajištění dodržování Úmluvy. Vyhodnocuje dodržování Úmluvy, *přijímá nezbytná opatření zajišťující její dodržování*, jakož i nápravu a odstranění jakékoli situace, která je v rozporu s ustanoveními Úmluvy, a to v souladu s článkem XII (článek VIII odstavec 21k).

Na základě doporučení Výkonné rady může Konference smluvních států mj. omezit nebo pozastavit práva a výsady smluvního státu podle Úmluvy do doby, než smluvní stát přijme nezbytná opatření k plnění svých závazků podle Úmluvy. Danému opatření musí předcházet žádost Výkonné rady, aby smluvní stát přijal opatření k nápravě situace, vyvolávající problémy v souvislosti s jejím dodržováním a pokud smluvní stát nesplní tuto žádost ve stanovené lhůtě (článek XII odstavec 2). Příkladem²³ pozastavení práv a výsad může být např. pozastavení hlasovacích práv v orgánech Organizace pro zákaz chemických zbraní či suspendování práv zúčastnit se výměny nezakázaných chemikálií. Jiná opatření mohou představovat např. povinnosti dodatečně zaplatit výdaje za inspekce na výzvu, která byla neodůvodněná nebo neúspěšná z důvodů nespolupráce s inspekčním týmem.²⁴

Specifické ustanovení obsahuje Úmluva pro případ, kdy může na základě činnosti zakázaných Úmluvou (zejména článek I) dojít *k vážným poškozením předmětu a účelu Úmluvy*. Konference smluvních států může (may) v těchto případech doporučit smluvním státům kolektivní opatření v souladu s mezinárodním právem (článek XII odstavec 3). Může smluvním státům doporučit opatření, která státy mohou jinak provádět jako jednostranná²⁵ protiopatření, tj. represálie.

Konference nesmí smluvním státům doporučit taková opatření, která by vedla k porušení mezinárodního práva, tj. smluvních nebo obyčejových závazků. Např. závažným porušením článku I by bylo použití chemických zbraní při agresi jednoho státu proti druhému. V takovém případě by Konference smluvních států byla povinna respektovat hlavní odpovědnost Rady bezpečnosti OSN za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti. Organizace není oprávněna doporučit např. donucovací akce s použitím síly. Daný případ by spadal mezi *zvláště závažné případy porušení*, které je povinna předat (včetně příslušné informace a závěrů) Valnému shromáždění OSN a Radě bezpečnosti OSN (článek XII odstavec 4).

Vedle uvedeného případu by se mohlo jednat o případy zneužívání chemických zařízení pro nezakázanou činnost pro výrobu chemických zbraní. Mezi tyto situace by patřilo i odmítnutí zvláštní inspekce²⁶ v souvislosti s podezřením na nedovolenou výrobu chemických zbraní a vysoce toxických chemických látek.

Jestliže Rada bezpečnosti²⁷ OSN dospěje k závěru, že činnost státu ohrožuje nebo porušuje mezinárodní mír a bezpečnost, může doporučit či rozhodnout o určitých opatřeních s použitím nebo bez použití síly. Rozhodnutí, týkající se mj. biologických a chemických zbraní, učinila Rada bezpečnosti²⁸ OSN v rámci svých sankcí proti Iráku. Prakticky stejná úprava týkající se zajištění dodržování smlouvy, jako je obsažena v článku XII Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993, je i v článku V Smlouvy o úplném zákazu jaderných zkoušek z roku 1996.

Do těchto smluv byly převzaty některé postupy obsažené v dohodách o zárukách uzavřených mezi signatáři Smlouvy o nešíření jaderných zbraní z roku 1968 a MAAE, jakož i ve Stanovách MAAE, zejména pokud jde o úlohu Rady bezpečnosti OSN. Dohody o zárukách uzavřené mezi smluvními stranami Smlouvy o nešíření jaderných zbraní z roku 1968 a MAAE vycházejí z následujícího postupu.

Rada guvernérů MAAE na základě zprávy generálního ředitele může rozhodnout o potřebě ověřit, zda není jaderný materiál zneužíván k výrobě jaderných zbraní nebo jiných jaderných zařízení. Jde zejména o případy, kdy daný stát odmítá dát souhlas ke zvláštní inspekci. Rada guvernérů může v těchto případech vyzvat stát, aby učinil požadované kroky bez odkladu (článek 18 dohod). V daném případě by nebylo použito ustanovení o řešení sporů obsažené v článku 22 dohod o zárukách mezi státy a MAAE.

Znamená to, že MAAE může v případech podezření vyzvat stát, aby umožnil provedení inspekci. Např. Rada guvernérů dala v únoru 1994 KLDR lhůtu k udělení povolení ke vstupu inspekce MAAE do jaderných zařízení.

Článek 19 dohod obsahuje postup MAAE v případě, že stát i nadále znemožňuje provedení inspekci k ověření toho, zda není zneužíván jaderný materiál k výrobě jaderných zbraní nebo jiných jaderných výbušných zařízení.

Rada guvernérů může v tomto případě podat zprávu ve smyslu článku XII část C Stanov MAAE všem svým členům, Radě bezpečnosti OSN a Valnému shromáždění OSN. *Agentura však musí podat zprávu podle článku XII C, pokud zjistí porušování závazků.*

V této souvislosti má významnou pravomoc Rada bezpečnosti OSN, která může rozhodnout²⁹ o donucovací akci, tj. o sankcích³⁰ proti tomuto státu. Rovněž stanovisko ze summitu Rady bezpečnosti OSN z 31. ledna 1992 zdůrazňuje její oprávnění přijmout „*příslušná opatření v případě jakéhokoli porušení, které jí oznámí MAAE*“.³¹

Úloha Rady bezpečnosti OSN v případech, kdyby zneužití jaderné energie mohlo ohrozit mezinárodní mír a bezpečnost, je nezastupitelná. Její oprávnění v těchto případech vyplývají z článku 39 a násl. Charty OSN.

K vynucení splnění povinností vyplývajících z dohod má MAAE jen omezené možnosti. Článek 19 dohod jí umožňuje přijmout příslušná opatření (podle článku XII C Stanov MAAE) tam, kde je to možné. Agentura by mohla omezit nebo zastavit pomoc, kterou poskytne sama či některý členský stát, a vyzvat k vrácení materiálů a vybavení, které byly dány státu k dispozici. MAAE rovněž může zbavit výkonu členských práv a výsad člena, který neplní své závazky. Výše zmíněných opatření však může použít jen vůči těm státům, které jsou zároveň smluvními stranami Smlouvy o nešíření jaderných zbraní a členy Mezinárodní agentury pro atomovou energii.

Ustanovení o opatřeních v případě porušení obsahuje i *Smlouva o zákazu jaderných zbraní v Latinské Americe z roku 1967*. Podle této smlouvy projedná Generální konference všechny případy, kdy podle jejího mínění kterákoli ze smluvních stran neplní odpovídajícím způsobem své závazky vyplývající z této smlouvy. V takovém případě na to upozorní zmíněnou stranu a dá jí taková doporučení, jaká bude považovat za nezbytná (článek 20 odstavec 1). V této souvislosti se její činnost omezuje na pouhá *doporučení* státu.

V případě, že podle mínění Generální konference neplnění závazků naruší zmíněnou smlouvu tak, že bude ohrožen mír a bezpečnost, bude o tom současně informovat (shall report) Radu bezpečnosti OSN a Valné shromáždění OSN prostřednictvím generálního tajemníka OSN, jakož i Radu organizace amerických států. Generální konference bude rovněž informovat (shall likewise report) Mezinárodní agenturu pro atomovou energii o těch případech, které se jí na základě jejího statutu mohou týkat (článek 20 odstavec 2).

Smlouva zde potvrzuje pravomoci *Rady bezpečnosti OSN*, podobně jako v jiných výše zmíněných smlouvách, zejména pokud jde o sankce.

Smlouva v obecnosti odkazuje i na Stanovy MAAE, nepochybně na jejich ustanovení o možném nedodržování.³² Agentura může v případě zjištění nedodržování závazků státu v oblasti mírového využívání jaderné energie přistoupit k opatření proti členskému státu, který neplní své závazky (článek XII odstavec C Stanov MAAE). Podrobněji bylo o těchto pravomocích MAAE zmíněno v souvislosti s dohodami o zárukách.

Smluvní strany Smlouvy o zákazu jaderných zbraní v Latinské Americe z roku 1967 mají povinnost uzavřít s MAAE dohody o zárukách (článek 13). Tyto dohody jsou obsahově totožné s dohodami uzavřenými v souvislosti se Smlouvou o nešíření jaderných zbraní z roku 1968. MAAE má podle těchto smluv³³ totožná oprávnění i v případě *neplnění závazků smluvním státem* (viz výše).

Významné pravomoci v souvislosti se smlouvami o regulaci zbrojení a odzbrojení při vynucování splnění závazků má Organizace spojených národů, zejména její *Rada bezpečnosti*. Některé mezinárodní smlouvy přímo ukládají orgánům příslušné organizace povinnost předložit závažný případ porušení smlouvy *Radě bezpečnosti OSN, případně Valnému*

shromáždění OSN. Takové ustanovení obsahuje Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993, Smlouva o úplném zákazu jaderných zkoušek z roku 1996, dohody o zárukách mezi státy a MAAE, samotné Stanovy MAAE z roku 1956 i Smlouva o zákazu jaderných zbraní v Latinské Americe z roku 1967. O všech těchto případech bylo pojednáno výše v souvislosti s jednotlivými organizacemi.

Rada bezpečnosti OSN může v tom případě, pokud dospěje k závěru, že byl ohrožen nebo porušen mezinárodní mír a bezpečnost, přijmout opatření podle kapitoly VII Charty OSN.

Na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 687 z 3. dubna 1991 přijaté podle kapitoly VII Charty OSN byla vytvořena *Zvláštní komise OSN*³⁴ pro Irák. Je to první komise OSN, která byla vytvořena pro provádění odzbrojení a inspekci v jednom státě. Jejím úkolem bylo bezprostředně provést inspekce iráckých biologických i chemických zbraní, vzít pod kontrolu všechny chemické a biologické zbraně, včetně skladů plynů za účelem jejich destrukce. Dále měla dohlédnout, aby Irák zlikvidoval všechny své balistické střely s doletem větším než 150 km atd. K podobným úkolům byla touto rezolucí zmocněna i MAAE v oblasti jaderných materiálů.

V souvislosti s odzbrojením a regulací zbrojení je úloha zaměřena zejména na úkoly sloužící k zabezpečení mezinárodního míru a bezpečnosti. Jde zejména o *sankce Rady bezpečnosti OSN*.

* * *

Závěrem lze konstatovat, že s rozvojem mezinárodní spolupráce mezi státy vzrůstá i význam mezinárodních organizací. Mezinárodní organizace hrají stále důležitější úlohu i v oblasti odzbrojení a regulace zbrojení. Rozvoj odzbrojení v 90. letech a striktní dodržování smluv v této oblasti vyžadují i vytvoření příslušných institucionálních mechanismů. Vedle různých orgánů, které jsou vytvářeny na základě jednotlivých smluv o regulaci zbrojení nebo odzbrojení (např. Společná konzultativní skupina na základě Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě), zaujímají stále významnější místo mezinárodní organizace.

Zejména mezinárodní organizace mohou zajistit účinné provádění dodržování těchto smluv, které jsou z hlediska počtu smluvních stran i předmětu jejich úpravy často velmi rozsáhlé. Např. Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993 má sloužit ke komplexnímu zákazu chemických zbraní, včetně jejich výroby, skladování, zničení a použití.

Předmět úpravy jednotlivých mezinárodních smluv se však od sebe liší. Jiný je u Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993 a jiný u Smlouvy o úplném zákazu jaderných zkoušek z roku 1996. Z tohoto důvodu zejména speciální mezinárodní organizace založená na základě příslušné mezinárodní smlouvy může zajistit adekvátní provádění a dodržování takovéto smlouvy vzhledem ke specifčnosti jejího předmětu.

V případě *Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení nebylo možné využít existující mezinárodní organizace*.³⁵ Tyto organizace (např. WHO) nemají administrativní a technickou kapacitu, která bude požadována k provádění této úmluvy, mající rozsáhlý předmět působnosti. Rovněž *Organizace pro úplný zákaz jaderných zkoušek bude mít zcela odlišné úkoly než ty, které provádí MAAE*.³⁶ Proto nebylo možné využít MAAE pro kontrolu dodržování Smlouvy o úplném zákazu jaderných zkoušek z roku 1996.

Obě organizace zajišťují všem smluvním státům právo být jejími členy a plně se účastnit provádění daných smluv. Mohou rovněž účinněji působit na členské státy v tom případě, pokud stát nedodržuje danou smlouvu. Avšak MAAE má na druhé straně ve vztahu k ne-

členským státním omezenější možnosti svého působení v případě neplnění závazků vyplývajících ze smlouvy, kterou kontroluje.

Význam mezinárodních organizací založených na základě příslušné mezinárodní smlouvy o regulaci zbrojení nebo odzbrojení zajišťuje všem smluvním stranám právo být členy daných organizací a mít schopnost *plně se účastnit provádění daných smluv*.

Předpokladem pro efektivní činnost speciální organizace při provádění a zajištění dodržování smluv o odzbrojení nebo regulaci zbrojení je, aby byla vybavena pravomocemi, které jí umožní dostatečně účinně zajistit dodržování těchto smluv. Tyto pravomoci by měly zahrnovat otázky kontroly, řešení sporů i donucení a měly by se vzájemně doplňovat.

Z existujících nebo připravovaných organizací mají v současnosti takovéto pravomoci Organizace pro zákaz chemických zbraní, která zahájila svou činnost v roce 1997, a Organizace pro úplný zákaz jaderných zkoušek, která bude založena na základě Smlouvy o úplném zákazu jaderných zkoušek z roku 1996.

Rovněž úlohu a postavení dalších mezinárodních organizací, které nejsou spjaty s konkrétní smlouvou o odzbrojení nebo regulaci zbrojení, je třeba posilovat a rozvíjet. V této souvislosti se zvýšila úloha zejména MAAE, která začala v 90. letech ve větší míře provádět zvláštní inspekce.

Nezbytná je návaznost mezinárodních organizací, které vykonávají činnost v oblasti odzbrojení a regulace zbrojení, na Organizaci spojených národů, zejména na Radu bezpečnosti, které členové OSN svěčují hlavní odpovědnost za udržení mezinárodního míru a bezpečnosti (článek 24 odstavec 1 Charty OSN). Nedodržování smluv o regulaci zbrojení nebo odzbrojení se totiž může dotknout mezinárodního míru a bezpečnosti. Podle A. I. Pobjryše³⁷ všechny mezinárodní organizace, jejichž činnost se dotýká mezinárodního míru a bezpečnosti, musejí být postaveny pod kontrolu Organizace spojených národů, zejména její Rady bezpečnosti.

¹ Srov. např. článek 11 Charty OSN, text Charty OSN Informační ústředí OSN v Praze 1968 nebo vyhláška č. 30/1947 Sb., změna č. 127/1965 Sb.

² Text Stanov Mezinárodní agentury pro atomovou energii, vyhláška č. 58/1958 Sb.

³ Ondřej, J.: Úloha kontroly v procesu odzbrojení a regulace zbrojení. Právník, 7/1997, s. 565.

⁴ Srov. text Smlouvy o zákazu jaderných zbraní v Latinské Americe. In: Potočný, M.: Dokumenty mezinárodního práva a politiky, sv. 3. Svoboda, Praha, s. 443 a násl.

⁵ Srov. text Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení. Disarmament, The chemical weapons convention with selective index. United Nations, New York 1994.

⁶ Srov. text Smlouvy o úplném zákazu jaderných zkoušek (Comprehensive nuclear test ban treaty). In: Conference on disarmament CD/NTB/WP. 330/rev. 1 z roku 1996.

⁷ Srov. text Smlouvy o nešíření jaderných zbraní, vyhláška č. 61/1974 Sb.

⁸ Názvy hlavních orgánů: Konference smluvních států Organizace pro zákaz chemických zbraní; Konference smluvních států Organizace pro úplný zákaz jaderných zkoušek; Generální konference MAAE; Generální konference Agentury pro zákaz jaderných zbraní v Latinské Americe.

⁹ Názvy výkonných orgánů: Výkonná rada Organizace pro zákaz chemických zbraní; Výkonná rada Organizace pro úplný zákaz jaderných zkoušek; Rada guvernérů MAAE; Rada Agentury pro zákaz jaderných zbraní v Latinské Americe.

¹⁰ Srov. článek VIII odstavec 46 Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993 nebo článek VII odstavec F Stanov MAAE, článek II odstavec 52 Smlouvy o úplném zákazu jaderných zkoušek z roku 1996 nebo článek 11 odstavec 6 Smlouvy o zákazu jaderných zbraní v Latinské Americe z roku 1967.

¹¹ Srov. článek VIII odstavec 48 Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993, článek II odstavec 54 Smlouvy o úplném zákazu jaderných zkoušek z roku 1996, článek XV odstavec A Stanov MAAE z roku 1956.

¹² Srov. článek VIII odstavec 49 Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993, článek II odstavec 55 Smlouvy o úplném zákazu jaderných zkoušek z roku 1996, článek XV odstavec B Stanov MAAE z roku 1956.

¹³ Jde o Úmluvu o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993, o Smlouvu o úplném zákazu jaderných zkoušek z roku 1996 a o Smlouvu o zákazu jaderných zbraní v Latinské Americe z roku 1967.

- ¹⁴ Srov. Batsanov, S. B.: Practical aspects concerning the implementation of the Convention prohibiting chemical weapons. Disarmament a periodic review by the United Nations, vol. XVI, number 3, 1993, s. 133–134.
- ¹⁵ Srov. část X odstavec 48 Kontrolní přílohy Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení z roku 1993.
- ¹⁶ Srov. Mathews R. J., McCormack, T. L. H.: Disputes between the inspected state party and the inspection team. Hague Academy of International law, Workshop, Martinus Nijhoff publishers, Dordrecht, Boston, London 1995, s. 511.
- ¹⁷ Srov. tamtéž, s. 516.
- ¹⁸ Např. v březnu 1994 provedli inspektoři MAAE inspekci v sedmi jaderných zařízeních KLDK. Přístup do iráckých jaderných zařízení byl umožněn na základě výměny dopisů mezi Irákem, OSN a MAAE v roce 1991.
- ¹⁹ Za takový pomocný orgán je označován i Mezinárodní tribunál pro trestání osob odpovědných za vážné porušení mezinárodního humanitárního práva, spáchaných na území bývalé Jugoslávie od roku 1991. Tento orgán je zvláštním případem, protože Rada bezpečnosti OSN jej založila jako orgán sloužící k vynucení opatření podle kapitoly VII Charty OSN.
- ²⁰ Srov. Myjer, E. P. J.: The settlement of disputes under the Chemical weapons convention and the case of the confidentially commission. Hague Academy of International law, Workshop, Martinus Nijhoff publishers, Dordrecht, Boston, London 1995, s. 545.
- ²¹ Srov. tamtéž.
- ²² Srov. Rosas, A.: Reactions in the event of breach. Hague Academy of International law, Martinus Nijhoff, Dordrecht, Boston, London 1995, s. 558.
- ²³ Srov. tamtéž, s. 564.
- ²⁴ Srov. tamtéž, s. 565.
- ²⁵ Srov. tamtéž, s. 566.
- ²⁶ K případu odmítnutí inspekce došlo v souvislosti s kontrolou jaderných zařízení KLDK. Korea odmítla inspekce svých objektů, u nichž bylo podezření, že budou využity pro výrobu jaderných zbraní.
- ²⁷ Srov. článek 39 a násl. Charty OSN.
- ²⁸ Srov. Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 687 z 3. dubna 1991.
- ²⁹ Srov. Blix, H.: The Non-Proliferation Outlook, Disarmament, A periodic review, vol. XCI, Number 2, 1993, s. 11.
- ³⁰ Např. v roce 1994 povolila KLDK pod hrozbou sankcí Rady bezpečnosti OSN inspekce ve svých jaderných zařízeních. Srov. Hospodářské noviny, 23. 3. 1994.
- ³¹ Srov. Blix, H.: cit. dílo.
- ³² Srov. Barnaby, F.: Arms control. A survey and appraisal of multilateral agreements. SIPRI, London 1978, s. 31.
- ³³ Srov. např. Dohoda mezi Jamajkou a MAAE o zárukách a protokol k ní, U.N.T.S. vol. 1161, s. 382 a násl.
- ³⁴ Srov. dokument OSN, Verification in all its aspects, including the role of the United Nations in the field of verification, A/50/377 z 22. září 1995, s. 58.
- ³⁵ Srov. Bernauer, T.: The Organization for the prohibition of chemical weapons: structure, functions and potential deficiencies. Hague Academy of International law, Workshop Martinus Nijhoff publishers, Dordrecht, Boston, London 1995, s. 332–333.
- ³⁶ Srov. Ramaker, J.: The Comprehensive nuclear-test-ban treaty: a progress report on the negotiations. The Organization and legal provisions of the Treaty, Disarmament, a periodic review by the United Nations, vol. XVIII, number 3, 1995, s. 64.
- ³⁷ Viz Pojryš A. I. a kol.: Meždunarodnoje atomnoje pravo. Nauka, Moskva 1987, s. 45.